

Újabb adatok dr. Kálnoki Bedő Albert országos főerdőmester életéhez I.

Ki volt Bedő Albert felesége és hová tűnt el Ásotthalomról Bedő Lajos?

Nagy örömmel és izgalommal vettem kezembe az Országos Erdészeti Egyesület által 2016-ban megjelentetett reprezentatív kiállítású és ígéretes tematikájú, *Bedő Albert a székely erdész polihisztor* című kötetet. Egykori munkahelyem egyik fiatal munkatársának, Ásványi Szabolcsnak *Bedő Albert államigazgatásban betöltött szerepe a levéltári források tükrében* című tanulmánya volt újraélesztője Bedő Albert iránti szüntelen érdeklődésemmek.

Meghívást kaptam ugyanis arra a közigazgatás-történeti levéltári konferenciára, amelynek egyik előadója, szereplője nevezett kollégám volt. Egy idő után előadásának anyaga után érdeklődtem nála, mikor is felhívta a figyelmemet az időközben már megjelent kötetre, s adta kezembe előzéki nyen az intézményi könyvtári példányt.

Kálnoki Bedő Albert annak a kálnoki/Kálnoki Bedő családnak egyik jeles tagja (a legnevezetesebbek közül való), amelyikkel családom évszázadok óta rokoni kapcsolatban áll. Felmenőim között három ősanym volt kálnoki Bedő leány.

Közülük az első, Bedő Anna, őseim egyikének, Kis (Küs, a továbbiakban Kis) János nobilisknak (becslések szerint 1616 körül született) felesége lett egykor. Ez a János szerepel az 1635-ös hadiszemle (lustra) jegyzékben¹ és Annával való egybekelése okán költözött át szülőfalujából, Sepsiszentkirályról Kálnokra. Ő tehát már itt lustrált.

Apja, Kis Lukács viszont továbbra is szülőfalujában Sepsiszentkirályon, s maradt annak a Kis (Küs, Kiss) családnak (egyik) tagja, amelyiknek leszármazottjai máig ott élnek. A már említett Jánost a kálnoki/Kálnoki Kisek ősapjának te-

Kálnoki dr. Bedő Albert mint az MTA tagja

kint(het)jük. Az ő utódainak egy része most is lakója a szépséges fekvésű Kálnok községnek.

A sorban Bedő Zsófia² következett, aki Kis Györggyel³ (1763-ban született) kötött házasságot. Zsófia arról nevezetes, hogy – a családi hagyomány és a fennmaradt dokumentumok tanúsága szerint – miatta tért át nevezett György a református vallásról az unitáriusra. Utódaik mindmáig unitáriusok.

A harmadik Bedő leány, Terézia⁴, Kis György⁵ (Kálnok, 1817. 1. 2. – Kálnok, 1877. 4. 29.) felesége volt. 1840. november 24-én Kálnokon házasodtak össze. Férje még az ősi telekre vihette asszonyát, mert annak, másokkal együtt, jogos birtoklója volt.

Nos, ő az a Bedő leány/asszony, akinek köze van Bedő Alberthez. Mert id. Bedő Lajos, Albert édesapja, Bedő Teréziának a testvére, következésképpen ükanyámnak Kálnoki Bedő Albert az unokaöccse volt. Ő pedig nagynénje az országos főerdőmesternek, az erdők atyjának. Dédapám, Kis György és Bedő Terézia fia, Tamás pedig – anyai ágon – Bedő Albertnek és testvéreinek első unokatestvére. Legfeljebb a gondviselészerű véletlen hozta úgy, hogy dédapám Homoródszentpéterről éppen Újszékelyre rendeltetett át tanítónak, 1871. május 7-én. Oda, ahol Bedő Zsuzsanna, id. Bedő Lajos egyik leánya (Albert testvére), és első férje, Raffaj Károly éltek 1883-as házasságkötésük után.⁶ Raffaj Károly és felesége, Be-

¹ Székely oklevéltár. Új sorozat V. Székely népesség összeírások 1635. Bev. és jegyz. közl. Demény Lajos. Erdélyi Múzeum-Egyesület. Kolozsvár, 1999. 61. és 76. p. „Kis Lukacs Armalist váltott az megh. [megholt] Urunktól, az Fja [fia] Janos Kalnakra hazasodott, s onnan szolgalt.”

² „1853-dik évben meg holtak es temettet[elk] özv Küs Györgynő Bedő Sofia 72 éves 23a április” In: Kálnoki Unitárius Egyházközség Halotti/Temetési anyakönyve („II. Holtak lajstroma”) 4. p.

³ „Anno 1763 Küs Lászlónak Györgyöt nob. [nobilis]” In: Kálnoki Református Egyházközség Születési/Keresztelési anyakönyve 1760–1843.1. p.

⁴ „1818-ban kereszteltettek; Bedő Theresiát Salamonnak Majus 25-ik napjan” In: Kálnoki Unitárius Egyházközség Keresztelési anyakönyve („Keresztelő könyv Mellyben a meg kereszteltetett küsedeknek nevek esztendő szám szerent fel jegyeztetnek. Kezdetett 1782 ben. A Kálnoki Unitar[us] Sz[ent] Ecclesia akkor lelki tanítója Kőröspat[ak]il Sánta István által.”) 18. p., (11v.jpg); „özv. Kis Györgynő Bedő Trésia 67 éves földész meghalt 1885. febr. 19-én, tüdőgyulladásban. A temetés időpontja 1885. febr. 21., temető pap Útő Dániel helyi unitárius lelkész.

⁵ „Anno 1817 Baptiztat. Die 2da januar Küs Györgyöt kereszt. gy. [gyalog] k. [katona] Küs György fiat” In: „Keresztelő / Könyv / Mellyben a meg keresztel / tetett küsedeknek / nevek Esztendő Szám sze / rént fel jegyeztetnek / Kezdetett 1782-ben / A Kálnoki Unitar Szt Ecclesia akkor / T Lelki Tanítója Kőröspat[ak] / Sánta István által” Forrás: Kálnoki Unitárius Egyházközség Születési/Keresztelési anyakönyve 16. p. (10v.jpg); 1877-ben temetettek [...] Küs György 60 éves április 29-én szélhűdésben” In: Kálnoki Unitárius Egyházközség Halálózási/Temetési anyakönyv („Halottas anyakönyv”) 19. p.

⁶ Raffaj Károly (Fiatfalva, 1834 - Újszékely, 1895.) unitárius lelkész. Unitárius Közlöny. 8. 1895. 4. (április) 56–58.

dő Zsuzsanna, Kis Tamás és Vaska Ilona dédszüleim 1884-ben született és alig 1 éves korában, 1885-ben meghalt Áron, továbbá Béla, Raffaj Domokos újszékelyi unitárius lelkész és felesége, Bereczky Polixena pedig 2. Jenő és Tamás fiaiknak (Tamás jelen sorok írójának nagyapja) lettek keresztszülei.

Id. Bedő Lajos – Bedő Salamon⁷ (Kálnok, 1772. – Uo., 1854. 6. 2., vagy 28.) fia –, Kálnokon született, 1811. december 26-án.⁸ Unitárius lelkész volt. 92 éves korában bekövetkezett halála után két(féle) híradásban, „nekrológban” tudósított halálhíreről a Keresztény Magvető (Különfélék rovat). Az első szerint: „A múlt század] harmincas éveiben Kolozsvárt kezdte az igehirdetést, mint segédlelkész. Működésének javarésze azonban újszékelyi papságára esik. Itt legettette az Úr nyáját mindaddig, amíg több évvel ezelőtt nyugalomba vonult.” A szöveg elképesztően pontatlan. Annyi igaz csupán belőle, hogy: „Bedő Albert volt államtitkár, országgyűlési képviselő édesatyját, Egyed Mózes főreál-iskolai tanár apósát gyászolja benne. Élt 92 évet.”⁹

A második¹⁰ már az életműhöz méltó búcsúztatása az elhunytak. Tartalmazza azokat az adatokat, információkat (pl. szolgálati helyek), amelyek az elsőtől teljességgel hiányoznak. Ezt a megemlékezést Egyed Ferenc homoródszentpáli lelkész jegyezte, aki rokona, avagy testvére lehetett Egyed Mózes főreál-iskolai tanárnak, az elhunyt Ilona nevű leánya férjének.

Id. Bedő Lajos tanulmányait a kálnoki unitárius felekezeti iskolában kezdte meg, 1817-ben, és 1822-től a székelykeresztúri unitárius középiskolában folytatta. A keresztúri középiskolában öt elemi és négy poétai és rhetori évet hagyott maga mögött. Innen 1831 novemberében ment át a kolozsvári unitárius kollégiumba. Ahol folytatta a tanulmányait s szerzett unitárius lelkészi oklevelet. Ezt követően 1836-ban választotta káplánná a Kolozsvári Unitárius Egyházközség. 1838-ban szentelték pappá Tordán, az akkor itt tartott Főtanácsoson. Ezt követően nevezte ki Székely Miklós püspök Sepsikőröspatakra rendes lelkésznek. Ilyen minőségében nősült meg, s vette feleségül a későbbiekben a legjobb és legnemesebb asszonyok egyikének nevezett, 17 éves kolozsvári Jancsó Annát. A házasságkötésre Kolozsváron került sor, 1838. október 8-án. Csupán érdekesség, hogy még 1932-ben sem volt nyilvánvaló, talán a Bedő-családban, rokonságban sem, hogy id. Bedő Lajos és kolozsvári Jancsó Anna mikor és hol házasod-

tak össze. Ennek tisztázása érdekében kereste meg Kovács Imre kálnoki unitárius lelkész – megbízásból – a Kolozsvári Unitárius Egyházközséget, és a kapott válasz alapján adott tájékoztatást, a hozzá fordult ismeretlennek, valószínűsíthetően a népes Bedő család egyik tagjának, vagy a kutakodó érdeksek valamelyikének az alábbiak szerint:

„Nagyságos Uram! Ígéretemhez képest megkerestem a kolozsvári unitárius lelkészi hivatalt 85-1932. sz. átiratomban, mire a mai napon május 26.-áról 268-1932. sz. a. [alatt] a következő értesítést kaptam: Bedő Lajos és Jancsó Anna 1838-ban október hó 8-án [házasodtak össze]. Bedő Lajos 26 és Jancsó Anna 17 évesek voltak. Így tehát mégis jól sejtettem, hogy a házasságkötés Kolozsvárt történt.

Nagyságod által Oltszemre és Bodokra az unitárius lelkészi hivatalokhoz küldött levele[ke]t én vettem kezemhez, minthogy az említett községekben is én vagyok a lelkész, tartozván ezek is Kálnokhoz.” [...] U.i. A huszár Bedőkről küldött iratom megérkezett e?”¹¹

Kovács Imre, aki a kálnoki Bedőket sok éven át hűséggel pásztorolta, id. Bedő Lajos leánygyermekének születési adatai iránt is érdeklődött. S mi több, megőrizte az egyházközségi levéltárban (az anyakönyvek mellékleteként) azt az 1932. július 11-én kelt átiratot, amelyet Göncz Mihálytól, a sepsilaborfalvi helyettesítő lelkésztől kapott. Az irat három Laborfalván született Bedő leány nevét és születésük dátumát jegyezte ki a matrikulákból, s közölte érdeklődő lelkésztársával az alábbiak szerint:

„Bedő Lajos 1840-től 1853-ig volt laborfalvi lelkész. Bedő Lajos és Jancsó Anna fia szülés szerint 1842. V. 17. megh. [meghalt] 1844. V. 19. [...] leánya Luiza szül. [született] 1846. V. 24. [...] Rozália szül. [született] 1848. IV. 16. [...] Anna szül. [született] 1852. II. 8.”¹²

Bedő Albert szobra az Agrárminisztérium árkádsorán

⁷ „Anno 1854 meg holtak es temettek 1. Bedő Salamon 82 éves 28a juni[us] 1772 [ben] szül[etett]” In: Kálnoki Unitárius Egyházközség Halotti/Temetési anyakönyve („II. Holtak lajstroma”) 5. p.

⁸ „Anno 1811 [...] Ludovicus Bedő fil. [filius] Salamonis. N.P.O. 26 X br [decembris]”. In: „Keresztelő könyv Mellyben a meg kereszteltetett küsdedeknek nevek esztendő szám szerent fel jegyeztenek. Kezdetett 1782 ben. A Kálnoki Unitar[us] Sz[ent] Ecclesia akkor lelki tanítója Kőröspat[ak]i Sánta István által.” 13. p., (09.jpg). Kálnoki Unitárius Egyházközség Születési/keresztelési anyakönyv 13. p. Az anyakönyvi bejegyzés elől meg van csillagozva. A sornyi bejegyzést emellett – később – aláhúzták és az alábbi megjegyzéssel egészítették ki: „Pap volt, Kőröspatakon, Laborfalván, Csehétfalván, Recsenyédén, nyugalomban élt itthon 1890–1893-ig („II. Holtak lajstroma”), Újszékelyen 1904-ig.” Utóbbi évszám nyilvánvalóan téves! Ami azt mutatja, hogy 1904 után került bejegyzésre.

⁹ Keresztény Magvető, 37. 1902. 2. (március–április) 122. Különfélék.

¹⁰ Keresztény Magvető, 37. 1902. 4. (július–augusztus) 240. Különfélék.

¹¹ Kovács Imre kálnoki unitárius lelkész 1932. május 29-én kelt levele „Nagyságos Uram!” megszólítású ismeretlenhez. A Kálnoki Unitárius Egyházközség iratai között (családkönyvének betétlapjaként) maradt fenn.

¹² A Szentivánlaborfalvi unitárius papi hivatal 1932. július 11-én kelt, 5/1932. I. h. számú, Végh Mihály ny. unitárius lelkész, lelkészhelyettes által írt levél ismeretlenhez. Tekintettel azonban arra, hogy a Kálnoki Unitárius Egyházközség iratai között (családkönyvének betétlapjaként) maradt ránk, csaknem bizonyos, hogy a címzett az akkori kálnoki unitárius lelkész, Kovács Imre volt.

A Bedő-tölgy Kálnokon, a 2016-os erdélyi Vándorgyűlés megemlékező ünnepségén

A házaspárnak 9 gyermeke közülük 3 leány: Anna, Zsuzsanna, Ilona és két fiú: Albert és ifj. Lajos élték túl édesapjukat, aki 1902-ben halt meg Újszékelyen. Jancsó Anna már egy bő évtizeddel korábban befejezte földi életét. Kálnokon temették el.¹³

A lelkész 1840-től Laborfalván dicsérte az urat. Itt 1852-ig tevékenykedett és élte át az 1848/1849-es forradalom és szabadságharc idejét, megpróbáltatásait. Lelkész volt, nemzetőrség-szervező és katona. Utóbbi kettő akkor, amikor Háromszék önvédelmi harcát vívta. 1852-ben a Firtos alá, Csehétfalvára ment papnak. 1867-től pedig Recsenyéden szolgált. Onnan 1886 pünkösd másodnapján búcsúzott ki, s vonult nyugalomba. Egy ideig feleségével együtt szülőfalu-

jában, Kálnokon telepedett le. Majd amikor előregedve, ott egyedül maradt, leányához költözött, Újszékelyre.

Id. Bedő Lajos „mélyen és érzékenyen szeretni tudó, bölcs és előrelátó tudott lenni. Gyermekei neveltetésére, már a születésnél kezdett előre készülni. Csak így lett elég a szerény unitárius papi jövedelem az ő céljainak megvalósítására. Bölcsessége által szerzett magának megelégedést és tisztetletet”.¹⁴

A Bedő Lajos – Jancsó Anna házaspárnak – mint fent

már szó volt róla – 9 gyermeke született.

nyolcnak ismert a neve. Születési sorrendben ők a következők: Bedő Albert (Sepsikőröspatak, 1839. 12. 31. – Budapest, 1918. 10. 20.); fiú (Szentivánlaborfalva, 1842. 5. 17. – Szentivánlaborfalva, 1844. 5. 29.,

meghalt 2 éves korában);¹⁵ Máthé Józsefné, született (a továbbiakban szül.): Bedő Nina; Raffaj Károlyné, majd Bodor Istvánné, szül.: Bedő Zsuzsa; Egyed Mózesné, szül.: Bedő Ilona (Szentivánlaborfalva, ? – ?); Égeni [Sámuel]né, szül.: Bedő Lujza (Szentivánlaborfalva, 1846. 5. 24. – ?). Bedő Lujza édesapja halálakor ? 1902-ben ? már nem élt.); Bedő Rozália (Szentivánlaborfalva, 1848. 4. 16. – ?); Bedő Anna (Szentivánlaborfalva, 1852. 2. 8. – ?); Bedő Lajos (Csehétfalva, 1866. – Arad, 1912. 12. 11.).

Köztársasági elnöki főhajtás kálnoki Bedő Albert sírjánál 2016-ban

¹³ „Sorszám: 6. Éve, hava és napja a halálnak: 1891. decz. 4. Éve, hava és napja a temetésnek: 1891. decz. 6. A halott neve és polgári állása: Bedő Lajosné (ny. unitárius) lelkészné, sz. [született] Jancsó Anna. Életkor: 70 év, lakhelye a házzszámmal: Kálnok. A betegség vagy halál neme: végelgyengülés. Temető lelkész: Székely Zsigmond, Simó János kénosi I. [lelkész], Csifó Salamon árkosi I. [lelkész], s alpüspök [...] beszélt a sírnál.” In: Kálnoki Unitárius Egyházközség Halotti/Temetési anyakönyve 1837-1879. 8. p.

¹⁴ Keresztény Magvető, 37. 1902. 4. (július–augusztus) 240. Különfélék.

¹⁵ Ez(ek) az információ(k) és Bedő Albert leánytestvérei születésének évszámait Bedő Albert a székely erdész polihistor (Budapest, 2016) c. kötetből való (11. és 28. oldalak). Velük kapcsolatosan csak azt szükséges megjegyezni, hogy Albertet nem Lajos, hanem – a két éves korában elhunyt fiú után – leánytestvérei követték a születési sorban. Ők Albert és Lajos közötti időben látták meg a napvilágot. A többi leánytestvér neve id. Bedő Lajos gyászjelentésén szerepel, s az elhunyt elsőszülött fia, Albert számlálta elő őket, mint apjukat gyászoló testvéreit. Bedő Lajos (1811–1902) unitárius lelkész, nem volt dr., ahogy ezt az itt hivatkozott könyv állítja. 1840–1853-ig szentivánlaborfalván szolgált. Ezt 1932. július 11-én, Laborfalván kelt, 5/1932. sz. levelével közölte Göncz Mihály ny. unitárius lelkész, előttünk ismeretlen „kattársával” a tényleges lelkész helyett. Bedő Lajos nem 1901-ben és nem utolsó papi szolgálati helyén, Recsenyéden halt meg, lett eltemetve, hanem 1902-ben Újszékelyen. Fenti könyv szerint is három leány Szentivánlaborfalván született.

Kálnoki Kis Tamás

ny. főlevéltáros

Fotók: MTA, KEH, MTL, Nagy László